

<https://doi.org/10.62837/2024.8.400>

LEYLA ASTAN QIZI ƏLİYEVƏ
e-mail: rleyla83@gmail.com
Azərbaycan Dillər Universiteti
(Bakı şəh., R.Behbudov küç., 134)

**CONATAN KOUNUN “SEVGİ TOXUNUŞU” ROMANINDA ŞƏXSİYYƏT
BÖHRANI**
(özgüləşmə problemi müstəvisində)

Açar sözlər: Conatan Kou, “Sevgi toxunuşu”, şəxsiyyət böhranı, özgüləşmə problemi

Ключевые слова: Джонатан Коу, «Прикосновение любви», кризис идентичности, проблема отчуждения

Keywords: Jonathan Coe, “A Touch of Love”, identity crisis, the problem of alienation

Çağdaş ingilis yazıçısı Conatan Kou (Jonathan Coe, 1961) öz yaradıcılığında XX əsrə öz çətiri altına alan özgüləşmə problemindən yazır, onun həlli yollarını arayırdı. O, özgüləşmənin bəşər nəslinə vurduğu zərbəsinin nə qədər dərin olduğunu hər fürsətdə göstərir, onun fəsadlarından söz açırdı. Problemin ağırlığını dərk edən yazıçı ilk romanı – “Təsadüfi qadın”dan başlayaraq sonrakı əsərlərdə mövzuya bu və ya digər dərəcədə qayıdırdı. Başqa sözlə, əldən verilmiş fürsətlər, tənhalıq və özgüləşmə, tale qarşısında çıxılmazlıq, şəxsiyyət böhranı və intiharlar bəşəri xaos kimi yazıçının bütün yaradıcılığında təkrarlanır, fərdi süjet xətləri digər leytmotivlərlə iç-içə davam edirdi. C.Konun yaradıcılığını öyrənən Pol Leyti bu barədə yazırdı ki, “Təsadüfi qadın” (The Accidental Woman, 1987), “Sevgi toxunuşu” (A Touch of Love, 1989) ilə o, bəzən doktoranturadakı çıxılmaz günlərini qələmə almışdı[4]. Xatırladaq ki, yazıçı da qəhrəmanı kimi doktorantura illərində maddi və mənəvi sıxıntılar içində yaşamış, sosial problemlərin təsirindən qurtulmağa çalışmışdır.

Onun 1989-cu ildə yazdığı “Sevgi toxunuşu” (A Touch of Love) romanının qəhrəmanı Robin Qrant da “Təsadüfi qadın”ın personajı kimi tənhadır. Tənhalıq onun bütün ruhuna hakim kəsilir. Düşdüyü mənəvi böhrandan çıxmaq üçün dəfələrlə cəhd edir, lakin hər dəfə də uğursuzluqla qarşılaşır. Robin Qrant ilk baxışdan yaşadlarından fərqlənir. O, ingilis ədəbiyyatı ixtisasından dissertasiya yazır, doktorantdır və eyni zamanda gənc yazıçıdır. Romanın süjet xətti irəlilədikcə biz onun dörd hekayəsi ilə də tanış oluruq. Bu hekayələri yalnız doktorant yoldaşı Hyu, köhnə dostu Ted və onu ictimai ədəbsizlik ittihamlarından müdafiə edən vəkili

Emma oxuyur. Qeyd etməliyik ki, bu dörd hekayə Robin Qrantın şəxsiyyət böhranını açmaq üçün yazıçı tərəfindən seçilmiş uğurlu gedişdir. Məhz onlar daha vacib problemlərin açılmasına xidmət edir və mövzu baxımdan daha aktual məsələləri önə çəkir.

Ted, Hyu və Emma Robinin iç dünyasından xəbərsizdirlər. Robin Qrant özgülənin hissini itirmiş, sabaha pessimistcəsinə baxan bir insandır. Həyatında bir dəfə sevir, lakin qız onun dostu ilə evlənir. O, doktoranturada oxuyur, amma tüfeyli həyatı yaşayır, dissertasiya işini başa vura bilmir və beləcə, ömürlük doktoranta çevrilir. Elmi karyerasının qura bilmir, gerçək dünya isə onun üçün çıxılmazlığa çevrilir. Robin hüzur axtarır, amma onu necə əldə edəcəyini bilmir. Robinin yalnız bir çıxış yolu var. O, hekayə yazır və bu hekayələrdə özünü ifadə edir. Lakin hekayələri də özü kimi anlaşılmaz və maraqsızdır. Robin yeni sevgi axtarır, lakin hər dəfə müəyyən səbəblərdən onu əlindən buraxır. O, sevginin varlığına şübhə ilə yanaşır, ona ehtiyacı olduğunu sona qədər müəyyən edə bilmir. Robinə elə gəlir ki, sevgi yoxdur, yalnız onun toxunuşu var. Robinlə bağlı hadisələr həyatda şansını itirmiş gəncin həyat hekayəsi kimi təqdim edilir. Amma bütün hallarda oxucu şəxsiyyət böhranı yaşayan və ondan çıxış yollarını tapa bilməyən bir gəncin faciəsini görür.

Maraqlıdır ki, yazıçı Robinin kimliyini əsərin sərlövhələrinə çıxarılan hekayələrin içində açır. “Ağlların görüşü” hissəsini Ted, “Şanslı adam” hissəsini Hyu, “Sevimlilər söyürlər”i vəkil Emma, “Bəxtsiz adam”ı isə müəllif danışır. Hər sərlövhə Robinin bir hekayəsi, amma eyni zamanda da özü haqqında məlumatın saxlandığı yerdir. Ona nə Ted, nə Hyu, nə də ilk sevdiyi qadın inanır, hər kəs ayrı-ayrılıqda onun axmaq və şansız olduğunu düşünür. Yalnız Emma ona acıyır, nə qədər tənha olduğunu başa düşür.

Robin özündən, öz kimliyindən uzaq düşdüyünü hiss edir, amma heç bir şəkildə bu böhrandan çıxma bilmir. Yazıçı özünü həyatın dibində hiss edən bir insanın portretini çəkir. “Təsadüfi qadın”dakı qəhərmənin həyatı təsadüflərdən və şıxılmazlıqlardan formalaşır, Robin də müxtəlif dərəcədə seçim azadlığından məhrumdur, situasiyalardan çıxmaq bacarığına malik deyil. Beləliklə, yazıçı insanın öz həyatını idarə edə bilməməsini, taleyinə qarşı laqeydliyini sakit və çaşqın peşmançılıq hissiylə göstərir. Başqa sözlə, C.Kou ekzistensial böhran yaşayan insandan bəhs edir. İrvin Yalom ekzistensial böhranın mənəvi mahiyyətini vurğulayaraq yazırdı ki, adekvat mənəvi inkişafa malik olmadıqda, uğurlu insanlar ondan daha ciddi əziyyət çəkir”[8, s.34].

Robin ekzistensial böhran yaşayır, özü-özü ilə, daxili mənə ilə münəqişədədir. Həyatı mənasız keçir və bu səbəbdən “stress, narahatlıq, ümitsizlik və depressiya kimi müxtəlif mənfi təcrübələrlə müşayiət olunur”[8, s.38]. Mənasızlıq Robinin həyatında əsas rola çevrilir. Bu, ilk növbədə insanın həyatında məqsəd və dəyərlərin

yox olması ilə əvəzlənir. Robində məqsədsizlik mənasızlığa çevrilir, sonra isə şəxsiyyət böhranına gətirir. Belə həyat tərzini bir qayda olaraq fərdin normal fəaliyyətinə mane olur. Bu münaqişənin mahiyyəti sosial və ya maliyyə böhranından qaynaqlanan digər problemlərdən fərqlənir. Düzdür, Robinin həyatında sosial və maliyyə problemləri də yox deyil, lakin onun əsas münaqişəsi daxilində, şəxsiyyətində baş verir.

Set Şvarts yazır ki, “özgələşmiş fərdlər tez-tez nə edəcəklərini bilmir, alışdıqları normalara, qaydalara arxalana bilmir və bu səbəbdən böhrana düşürlər” [5, s.9]. Robin də şəxsiyyət böhranı yaşayır, nə edəcəyini bilmir. Bəzən xəyal qurur. Özünü məşhur yazıçı olduğunu təsəvvür edir, gələcəkdə necə məşhurlaşacağını və müsahibə verəcəyini gözü önündə canlandırır. Fransız yazıçısı Jan Pol Sartr haqqında düşünür, onun da kafedə oturub kofe içdiyini, bəzən depressiyaya düşdüyünü, bəzən isə tərküdünya olduğunu xatırlayır: “Solğun bəniz, depressiya, həddindən artıq sosial yöndəmsizlik, maliyyə çatışmazlığı və s.” [1, s.237].

Robin Qrantın hekayələrinin bir neçəsini dostları oxusa da, bəziləri oxunmamış qalır. Məhz oxunmayan hissədə onun haqqında daha geniş və aydın məlumatlar əldə etmək olur. Bu hissədə tanınmayan Robin və onun bilinməyən həyatı, mənasız günləri təsvir edilir. Lakin bu hissəni oxuduqca o, adi bir doktorant kimi deyil, həssas və kimsəyə açıla bilməyən şəxsiyyət kimi görünür. O, dostunun həyat yoldaşını sevir və heç kimə bu sevgidən bəhs etmir. Onun sevgisi ümitsiz hisslər kimi gizlin qalır. Onun siyasi görüşləri də kimsəni maralandırmır, onun həyata baxışı sadələvh insanın istəklərini xatırladır. Robinin intiharı da heç kimə toxunmur, bu intihar nəyin ki onun şəxsiyyət böhranı, həmçinin də cəmiyyətin insana qarşı laqeydliyinin əksidir. Görünür elə bu səbəbdən Robin özü haqqında “yorulmuşam” deyir. Robin Qrant getdikcə cəmiyyətdən uzaq düşür, hətta doktorluq dissertasiyasını da atır, universitet həyatından təcrid olur. Onu ziyarət edən Tedə isə özü haqqında belə deyir: “Düşünürəm ki, bir az dincəlməliyəm. Mənə elə gəlir ki, kimisə görməliyəm. Mən getməliyəm. Mən tək qalmalıyam. Mən qorxuram. Son bir neçə gündə nə etdiyimi bilmirəm. Harada olduğumu bilmirəm. Mən özümü yorğun hiss edirəm” [1, s.37]. Məlumdur ki, insanın varoluşunun əsası mənalı yaşamağa can atmaqdır, lakin özünü mənasız və laqeyd bir dünyada tapması onu tənhalığa sövq edir [3]. Bu zaman insan ekzistensial böhran yaşayır. Uilyam Yanq insanla bağlı bu hissləri kimlik böhranı adlandırır və yazır ki, “insanda “Mən kiməm?” sualı ilə bağlı çaşqınlıq yaranır və fərdin məqsədi özü və dünyadakı mövqeyi ilə bağlı müəyyən aydınlığa nail olmaqdır” [9, s.12]. Şəxsiyyət böhranı yaşayan fərd ölüm, azadlıq və məsuliyyət kimi insan hissləri ilə qarşılaşır və bu mənada öz həyatını şübhə altına alır [9, s.312]. Robinin xəyal etdiyi müsahibəsi Uilyam Yanqın fikirlərini əsaslandırır: “Məndə heç bir özümlülük hissi yoxdur. Mən özümü tamamilə boş hiss edirəm... İçimə baxıram

və özümdə bu boşluğu görürəm. Bu məni ölüm qədər qorxudur” [1, s.134]. Bu kimi fikirlər, başqa sözlə, kimliyini itirən və şəxsiyyət böhranı yaşayan Robin Qrantı əsərin sonunda intihar sövq edir.

O da qeyd edilməlidir ki, kimlik böhranı özümlülük hissinin yox olması ilə nəticələnir. C.Kounun təhlilə çəkilən roman qəhrəmanı yalnız onunla bağlı hadisələrdən deyil, həm də öz davranışından və ona qarşı münasibətdən əsəbiləşir. Karl Qustav Yunq yazırdı ki, “özümlülük həm şüurlu, həm də şüursuz olanı əhatə edən bütöv çevrədir; bu birliyin mərkəzidir...”[2]. Əsərin digər yerində isə “özümlülük – bütövlük arxetipi və psixikanın tənzimləyici mərkəzi, Eqonu aşan transpersonal qüvvədir” yazır[2]. Robin bu qüvvəni itirir və elə bu səbəbdən intihar edir.

Məlum olur ki, Robin dörd ilə yaxındır ki, dissertasiya ilə məşğul olmur. Onunla bir yerdə doktoranturada oxuyan yoldaşları da sonralar universitet həyatından uzaq düşürlər. Robin öz elmi işinə saatlarla vaxt sərf edir, lakin nədənsə onu heç vaxt çap etdirmir. Yarımçıq qalmış dissertasiya digər kitablar arasında “yatar”. Özü isə yaşadığı dünyadan gündən-günə uzaq düşür, ondan, onun yazılmamış qanunlarından qorxur və özünə qapanır. Dostları onu uğursuz adlandırıb, təsadüfi münasibətdə olmuş qadınlar isə arxasınca gülürlər. Robinin yeganə çıxış yolu vərəqlərə yazılan qısa qeydləri, məyusluğunu ifadə edən hekayələridir. Bir gün parkda baş verən utanverici hadisə onu ciddi problemlərlə üz-üzə qoyur və Robinin həyatı nəzarətdən çıxır. Bu xoşagəlməz hadisədən sonra o, insanlarla münasibətini kəsir və tamamilə özünə qapanır.

S.Treysi “Gerçek Mən və saxta Mən dixotomiyasını qırmaq” kitabında yazır ki, peşə ilə bağlı insanlar müəyyən seçimlər edir. İxtisaslaşdırılmış peşələrdə isə karyeranı əsaslandırmaq üçün müəyyən qanunlara tabe olurlar. Bu qərarların qəbul edilməsində işdən alınan məmnunluqla, ümumi həyat keyfiyyətləri mühüm rol oynayır. Məhz bu zaman fərd öz dəyərlərinə və etiqadına uyğun kimliyini formalaşdırır. Sosial standartlar insanın işlərini arzuolunmaz edirsə, fərdin özgüvəni və özümlülüüyü şübhə altına alınır[6, s.169]. Anita Unru isə tam haqlı olaraq yazır ki, “kimliyi peşəsindən asılı olan insanlar seçdikləri işi yerinə yetirə bilmədikdə kimlik böhranı ilə qarşılaşır. Bu səbəbdən, fərdin kimliyi dəyişən şərtlər qarşısında həm uyğunlaşmanı, həm də davamlı və aktiv adaptasiya prosesini keçməlidir” [7, s.291]. Göründüyü kimi Robin nə düşdüyü durumla barışa bilir, nə də özündə güc tapıb vəziyyətdən çıxıb bilər. O, etinasız şəkildə Teda öz durumunu izah edir: “İzlənilə bilməyəcək qədər böyük və mürəkkəb səbəb-nəticə zəncirindən ibarət olan izahatlardan başqa heç bir izahat yoxdur”[1, s.99].

C.Kou Robinin şəxsiyyət böhranını qismən Kembriçdəki uğursuzluğundan qaynaqlandığını və ictimai ədəbsizlik ittihamından doğduğunu göstərir. Bu onun

Tedlə görüşməsi, həddindən artıq çox çay içməsi, kolluqda dayanıb sidiyə getməsi və uşağın futbol topunun təsadüfən onun yanına düşməsi anından başlayır. Yersiz ittihamlarla rastlaşan və bu ittihamlardan qurtula bilməyən Robinin “bəxtsiz adama” çevrilməsi mərhələsi məhz bu ədəbsiz damğasından başlayır. Robin özü də bir neçə dəfə bu hadisəni talesizliklə bağlayır: “Deyəsən bütün qüvvələr mənə qarşı sözləşib”[1, s.69].

Robinin yazdığı sonuncu hekayəyə diqqət etsək, özü haqqında yazıldığını görürük. Hekayədəki tam çarəsiz və ümitsiz qəhrəman Robinin özü, onun daxili dünyasının əksidir: “Pəncərənin yanındakı masada tənha bir kişi oturmuşdu. O, növbə ilə musiqiyə qulaq asır, sonra küçəyə baxır, daha sonra narahat şəkildə digər qonaqları izləyir. Çox vaxt düz qabağa baxır, nə isə fikirləşirdi. Ruh düşkününü kimi görünürdü. Həmin gün işdə olmalı idi, amma adamın həyat işığı tükənmişdi. Onun varlığının təməli dağılmışdı. Bu kafe gələ biləcək son yeri, heç olmasa işlərin gedişatına nəzarət əldə etmək, ən azı bir qədər ədalətə nail olmaq üçün son ümitsiz cəhd idi. Amma vaxt keçir, kişi dayanmadan saatına baxır, qapıya baxır, küçəyə baxır və getdikcə daha çox əmin olur ki, burada da səhvə yol verib”[1, s.70].

Cəsarətsizlik, ələ düşən fürsəti əldən vermək cəhdi Robinin həyat tərzinə çevrilir. Görünür elə bu səbəbdən o, düşünür: “Həyatınız boyu pis qərarlar verdiyinizi hiss etməsiz? Və ya daha da pisi, əslində heç vaxt qərar verməmisiz? Görürsünüz, elə vaxtlar olur ki, məsələn, kiməsə kömək edə bilərdiniz, amma heç vaxt buna cəsarət etməmisiz?”[1, s.19]. Bu və ya buna bənzər fikirlər Robinin özü ilə daxili münaqişəsini əks edir. Bu münaqişələr onun həyatını mənasız edir, kimliyi ilə bağlı çəşqinlik yaradır. Nəticədə narahatlıq və stress ilə müşayiət olunan depressiyaya aparır. Bu mənfi hisslər Robinə zərər verir və onu intihara sürükləyir. Yazıçı ekzistensial böhran yaşayan və düşdüyü vəziyyətdən çıxma bilməyən insanın son ümidlərinin də puç olduğunu göstərir. İrvin Yaloma görə mənasızlıq ekzistensial böhranın ətrafında dövr edən problemdir və bu baxımdan onu mənə böhranı kimi başa düşmək olar”[8, s.37]

Ədəbiyyat:

1. Coe J. A Touch of Love. London: Penguin. 2000. 240p.
2. Carl Gustav Jung. The Undiscovered Self <https://fleurmach.com/wp-content/uploads/2016/07/jung-the-undiscovered-self-1957.pdf>
3. Existentialism. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/existence>
4. Laity P. A life in writing: Jonathan Coe // The Guardian. Sat 29 May 2010 <https://www.theguardian.com/books/2010/may/29/life-writing-jonathan-coe>
5. Schwartz, S.J. “The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A review and Integration” // *Identity: An*

International Journal of Theory and Research. 1 (1). Lawrence Erlbaum Associates. 2001, 7–58.

[https://www.academia.edu/5153921/The Evolution of Eriksonian and Neo Eriksonian Identity Theory and Research A Review and Integration](https://www.academia.edu/5153921/The_Evolution_of_Eriksonian_and_Neo_Eriksonian_Identity_Theory_and_Research_A_Review_and_Integration)

6. Tracy, S. J.; Tretheway, A. “Fracturing the Real-Self-Fake-Self Dichotomy: Moving Toward” Crystallized Organizational Discourses and Identities. *Communication Theory*. 2005, 15 (2). p.168–195.

7. Unruh, Anita M. Reflections on: “So... what do you do?” Occupation and the construction of identity” // *Canadian Journal of Occupational Therapy*. 2005, 71 (5). p.290-295.

8. Yalom, I.D. *Existential Psychotherapy*. Basic Books. 1980. 544p.
<https://www.are.na/block/7331171>

9. Yang, W.; Staps T. Going Through a Dark Night // *Studies in Spirituality* 22, p.311-339.
[https://www.researchgate.net/publication/44659283 Existential-Crisis and the Awareness of Dying The Role of Meaning and Spirituality](https://www.researchgate.net/publication/44659283_Existential-Crisis_and_the_Awareness_of_Dying_The_Role_of_Meaning_and_Spirituality)

Leyla Əliyeva

**CONATAN KOUNUN “SEVGİ TOXUNUŞU”
ROMANINDA ŞƏXSİYYƏT BÖHRANI
(özgələşmə problemi müstəvisində)**

Xülasə

Özgələşmə problemi XX əsr ədəbiyyatının ən çox müraciət etdiyi sahələrdəndir. Problemin çağdaş dövrdə daha geniş yayılması yazıçıları düşündürür, əsərlərində ondan yazır və həlli yollarını axtarırlar. İngilis ədəbiyyatında özgələşmə probleminin ən gözəl nümunələri A.Mördok, U.Qoldinq və C.Faulzun əsərləri hesab edilsə də, çağdaş ingilis ədəbiyyatı C.Kounun yaradıcılığında onun ən yüksək zirvəsini əldə edib. C.Kou kimlik və şəxsiyyət böhranından yazır, fərdin cəmiyyət və ailə qarşısında yaranan problemlərini önə çəkir. Onun “Sevgi toxunuşu” romanında kimlik və şəxsiyyət böhranı məsələləri qaldırılır, fərdin özümsüzlüyü sosial və ekzistensial kimliyin itməsi ilə əlaqələndirilir. Roman dəyərsizlik sindromu yaşayan və depressiv situasiyalara düşən fərdin faciəsindən bəhs edir.

Məqalədə C.Kounun “Sevgi toxunuşu” romanında şəxsiyyət böhranı məsələləri özgələşmə problemi müstəvisində araşdırılır, Karl Qustav Yunq və İvlin Yalomun fikirləri ilə polemikalar aparılır. Məqalə müəllif qeyd edir ki, əsərinin qəhrəmanı şəxsiyyət böhranı yaşayır, mənasız həyat tərzində sona özümlülük hissinin yox olması ilə nəticələnir. Ekzistensial böhran yaşayan qəhrəman özü-özü ilə, daxili məni ilə münaqişədədir.

Л.А.АЛИЕВА

КРИЗИС ЛИЧНОСТИ В РОМАНЕ ДЖОНАТАНА КОУ

«ПРИКОСНОВЕНИЕ ЛЮБВИ»

(на уровне проблемы отчуждения)

РЕЗЮМЕ

Проблема отчуждения - одна из самых часто затрагиваемых тем в литературе XX века. Широкая распространенность этой проблемы в наше время заставляет писателей задумываться, писать о ней в своих произведениях и искать пути ее решения. Хотя произведения А. Мердок, У. Голдинга и Дж. Фаулза считаются лучшими образцами проблемы отчуждения в английской литературе, своего наивысшего расцвета современная английская литература достигла в творчестве Дж. Коу. Дж. Коу пишет о кризисе идентичности и личности, освещает проблемы человека перед обществом и семьей. Его роман «Прикосновение любви» поднимает вопросы идентичности и кризиса личности, проблемы личности связаны с потерей социальной и экзистенциальной идентичности. Роман рассказывает о трагедии человека, переживающего синдром никчемности и впадающего в депрессивные состояния.

В статье вопросы кризиса личности в романе Дж. Коу «Прикосновение любви» исследуются на уровне проблемы отчуждения, ведется полемика с идеями Карла Густава Юнга и Ирвин Дэвид Ялом. Автор статьи отмечает, что герой произведения переживает кризис идентичности и бессмысленный образ жизни в конечном итоге приводит к исчезновению самого себя. Герой, переживая экзистенциальный кризис, находится в конфликте с самим собой, со своим внутренним «я».

L.A.Aliyeva

The crisis of personality in Jonathan Coe's novel "A Touch of Love"

(at the level of the problem of alienation)

Summary

The problem of alienation is one of the most frequently touched upon themes in twentieth century literature. The widespread occurrence of the problem in our time makes writers think, write about it in their works and look for ways to solve it. Although the works of I. Murdoch, W. Golding and J. Fowles are considered to be the best examples of the problem of alienation in English literature, modern English literature reached its highest peak in the work of J. Coe. J. Coe writes about the crisis of identity and personality, highlights the problems of the individual before society and family. His novel 'A Touch of Love' raises questions of identity and identity

crisis, the problems of personality are connected with the loss of social and existential identity. The novel is about the tragedy of a person experiencing worthlessness syndrome and falling into depressive situations.

In the article the issues of identity crisis in the novel 'A Touch of Love' by J. Coe are investigated at the level of the problem of alienation, polemics with the ideas of Carl Gustav Jung and İrvin David Yalom are conducted. The author of the article notes that the hero of the work experiences a crisis of identity and meaningless way of life ultimately leads to the disappearance of self. The hero, experiencing an existential crisis, is in conflict with himself, with his inner self.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 10.08.2024

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.08.2024

**Rəyçi: professor Aynur Sabitova
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur**